

Nieuwsbrief SR Updates - Nummer 34, 2014

Nummer 34, 2014

Redactie: prof. mr. J.S. Nan en mr. C.L. van der Vis.

INHOUDSOPGAVE

Hoge Raad

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3044](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3056](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3046](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3055](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3043](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3050](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3049](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3042](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3052](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3047](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3053](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3045](#) 28-10-2014

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2014:3057](#) 28-10-2014

Annotatie

[Grenzen getuigenbewijs vervagen bij voortbouwend appèl](#)

mr. J.H.J. Verbaan

RECHTSPRAAK

Uit de vermelde stukken moet worden afgeleid dat verdachte ten tijde van de behandeling van zijn zaak in hoger beroep in verband met een andere zaak was gedetineerd, zodat 's hofs oordeel om tegen verdachte verstek te verlenen en het onderzoek ter terechtzitting voort te zetten, achteraf gezien onjuist was.

Het middel strekt ten betoge dat het hof ten onrechte verstek heeft verleend tegen de niet-verschenen verdachte aangezien deze ten tijde van de behandeling van zijn zaak ter terechtzitting in hoger beroep uit andere hoofde was gedetineerd en hij niet vrijwillig afstand heeft gedaan van zijn recht om bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn.

Uitgangspunt is dat indien de dagvaarding van een verdachte die is ingeschreven in een GBA, rechtsgeldig is betekend en de verdachte noch zijn raadsman op de terechtzitting is verschenen, de rechter – behoudens duidelijke aanwijzingen van het tegendeel – kan uitgaan van het vermoeden dat de verdachte vrijwillig afstand heeft gedaan van zijn recht om in zijn tegenwoordigheid te worden berecht. Nochtans bestaat de mogelijkheid dat achteraf moet worden vastgesteld dat aan het recht van de verdachte om in zijn tegenwoordigheid te worden berecht, is tekortgedaan. Dit kan zich voordoen indien de verdachte, zoals naar moet worden aangenomen hier het geval is geweest, ten tijde van de behandeling van zijn zaak in verband met een andere strafzaak was gedetineerd zonder dat dit de rechter bekend was.

Uit de onder 2.2.2 vermelde stukken – aan de herkomst en betrouwbaarheid waarvan in redelijkheid niet kan worden getwijfeld – moet worden afgeleid dat de verdachte ten tijde van de behandeling van zijn zaak in hoger beroep in verband met een andere strafzaak was gedetineerd, zodat de beslissing van het hof om tegen de verdachte verstek te verlenen en het onderzoek ter terechtzitting voort te zetten, achteraf gezien onjuist was. Gelet op het grote belang van de verdachte om bij de behandeling van zijn zaak aanwezig te zijn brengt het vorenoverwogene mee dat de verdachte de mogelijkheid dient te hebben om zijn zaak alsnog in hoger beroep in zijn tegenwoordigheid te doen behandelen. Dit leidt ertoe dat het bestreden arrest moet worden vernietigd en dat de zaak moet worden teruggewezen opdat deze opnieuw wordt berecht en afgedaan.

Het middel is dus terecht voorgesteld.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak en wijst de zaak terug naar het Gerechtshof 's-Hertogenbosch, opdat de zaak op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3042

Zaaknummer: 13/01582

Wetsartikelen: 280 Sv

RECHTSPRAAK

Het oordeel van het hof dat de door de aangeefster gereleveerde feiten en omstandigheden met betrekking tot de bewezenverklarde ontuchtige handelingen voldoende steun vinden in ander gebezigd bewijsmateriaal, is zonder nadere motivering, die ontbreekt, niet begrijpelijk.

Het middel klaagt dat het hof de bewezenverklaring zonder voldoende steunbewijs heeft gebaseerd op de verklaring van één getuige.

Volgens artikel 342 lid 2 Sv – dat de tenlastelegging in haar geheel betreft en niet een onderdeel daarvan – kan het bewijs dat de verdachte het tenlastegelegde feit heeft begaan, door de rechter niet uitsluitend worden aangenomen op de verklaring van één getuige. Deze bepaling strekt ter waarborging van de deugdelijkheid van de bewijsbeslissing, in die zin dat zij de rechter verbiedt tot een bewezenverklaring te komen ingeval de door één getuige gereleveerde feiten en omstandigheden op zichzelf staan en onvoldoende steun vinden in ander bewijsmateriaal. De vraag of aan het bewijsminimum van artikel 342 lid 2 Sv is voldaan, laat zich niet in algemene zin beantwoorden, maar vergt een beoordeling van het concrete geval. De Hoge Raad kan daarom geen algemene regels geven over de toepassing van artikel 342 lid 2 Sv, maar daaromtrent slechts tot op zekere hoogte duidelijkheid verschaffen door het beslissen van concrete gevallen. Opmerking verdient nog dat het bij de in cassatie aan te leggen toets of aan het bewijsminimum van artikel 342 lid 2 Sv is voldaan, van belang kan zijn of de feitenrechter zijn oordeel dat dat het geval is, nader heeft gemotiveerd (vgl. HR 13 juli 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM2452, NJ 2010/515).

Het oordeel van het hof dat de door de aangeefster gereleveerde feiten en omstandigheden met betrekking tot de bewezenverklarde ontuchtige handelingen voldoende steun vinden in ander gebezigd bewijsmateriaal, meer in het bijzonder in de in 2.2.2 onder 3 weergegeven verklaring van [betrokkene 2], is zonder nadere motivering, die ontbreekt, niet begrijpelijk. Daarbij heeft de Hoge Raad in aanmerking genomen dat de verklaring van [betrokkene 2] wat betreft de rechtstreekse betrokkenheid van de verdachte bij het tenlastegelegde uitsluitend is gebaseerd op hetgeen de aangeefster hem heeft meegedeeld, en dat die verklaring wat betreft

het gedrag van de aangeefster tijdens haar slaap niet zonder meer toereikend is voor het leggen van een verband tussen dat gedrag van de aangeefster en de aan de verdachte verweten ontucht.

Het middel is terecht voorgesteld.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak maar uitsluitend wat betreft de beslissingen ter zake het onder 1 tenlastegelegde en de strafoplegging, wijst de zaak terug naar het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, zittingsplaats Leeuwarden, opdat de zaak in zoverre op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan en verwerpt het beroep voor het overige.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3052

Zaaknummer: 13/05339

Wetsartikelen: 342 Sv

RECHTSPRAAK

Het oordeel van het hof dat de geldbedragen die verdachte en zijn mededaders in het kader van het bedrijf van betaaldienstverlener zonder vergunning hebben verworven en/of voorhanden hebben gehad en/of hebben overgedragen ‘daarmee’ van misdrijf afkomstig zijn, getuigt van een onjuiste rechtsopvatting.

Het middel klaagt onder meer dat het hof ten onrechte heeft geoordeeld dat de geldbedragen die verdachte voorhanden heeft gehad afkomstig waren uit enig misdrijf.

Het oordeel van het hof dat de geldbedragen die verdachte en zijn mededaders in het kader van het bedrijf van betaaldienstverlener zonder vergunning hebben verworven en/of voorhanden hebben gehad en/of hebben overgedragen ‘daarmee’ van misdrijf afkomstig zijn, getuigt van een onjuiste rechtsopvatting. Vermogensbestanddelen kunnen immers in beginsel slechts worden aangemerkt als ‘afkomstig (...) uit enig misdrijf’ in de zin van de artikel 42obis en 42oquater Sr indien zij afkomstig zijn van een misdrijf gepleegd voorafgaand aan het verwerven en/of voorhanden hebben en/of het overdragen daarvan, terwijl de bewezenverklaring kennelijk niet ziet op de mogelijke opbrengst of verdiensten van het zonder vergunning in het kader van het bedrijf van betaaldienstverlener handelen met betrekking tot gelden.

Het middel is in zoverre terecht voorgesteld.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak, voor zover aan zijn oordeel onderworpen en wijst de zaak terug naar het Gerechtshof Amsterdam, opdat de zaak op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3046

Zaaknummer: 13/02041

Wetsartikelen: 42obis Sr en 42oquater Sr

RECHTSPRAAK

Het oordeel van het hof dat het toedienen van het middel Midazolam in de gegeven omstandigheden kan worden aangemerkt als opzettelijke benadeling van de gezondheid geeft niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is niet onbegrijpelijk

Het middel klaagt over de motivering van de bewezenverklaring van feit 1, en komt in het bijzonder op tegen het oordeel van het hof dat het middel Midazolam kan worden aangemerkt als een voor de gezondheid schadelijke stof.

In zijn arrest van 20 november 2011, ECLI:NL:HR:2012:BX5468, NJ 2013/110 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat het brengen in een (tijdelijke) staat van bewusteloosheid of onmacht onder omstandigheden kan worden aangemerkt als opzettelijke benadeling van de gezondheid in de zin van artikel 300 lid 4 Sr.

Het hof heeft geoordeeld dat de verdachte zich heeft schuldig gemaakt aan mishandeling als bedoeld in artikel 300 lid 4 Sr, doordat hij [slachtoffer] koffie te drinken heeft gegeven waarin hij het middel Midazolam had gedaan als gevolg waarvan zij gedrogeerd is geraakt, waarmee het hof tot uitdrukking heeft gebracht dat de verdachte door het toedienen van het middel Midazolam [slachtoffer] in een (tijdelijke) staat van onmacht heeft gebracht.

Blijkens zijn overwegingen is het hof uitgegaan van de volgende feiten en omstandigheden:

(i) de koffie die de verdachte [slachtoffer] had gegeven bevatte het middel Midazolam, welk middel later die dag in het bloed van [slachtoffer] is aangetroffen en naar het oordeel van de deskundige het bewustzijn van [slachtoffer] kan hebben beïnvloed,

(ii) [slachtoffer] is als gevolg van het drinken van de koffie duizelig geworden, in diepe slaap geraakt, na ruim twee uren ontwaakt en weet zich niets meer te herinneren vanaf het moment dat ze op bed ging liggen tot het moment dat ze ontwaakte.

Het hof heeft kennelijk geoordeeld dat het toedienen van het middel Midazolam in de gegeven omstandigheden kan worden aangemerkt als opzettelijke benadeling van de gezondheid in de zin van voormeld artikel en dat het middel Midazolam in die zin kan worden

aangemerkt als een voor de gezondheid schadelijke stof. Deze oordelen geven niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en zijn niet onbegrijpelijk.

Het middel is tevergeefs voorgesteld.

Het middel klaagt dat de redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 lid 1 EVRM in de cassatiefase is overschreden omdat de stukken te laat door het hof zijn ingezonden.

Het middel is gegrond. Dit moet leiden tot vermindering van de aan de verdachte opgelegde gevangenisstraf van zestien maanden.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak, maar uitsluitend wat betreft de duur van de opgelegde gevangenisstraf, vermindert deze in die zin dat deze vijftien maanden beloopt en verwerpt het beroep voor het overige.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3055

Zaaknummer: 13/01929

Wetsartikelen: 300 Sr

RECHTSPRAAK

Het middel klaagt terecht dat uit de bewijsvoering van het hof met betrekking tot het bewezenverklaarde feit, niet volgt dat de verdachte en/of zijn mededader een vuurwapen op anderen heeft gericht. Tot cassatie behoeft dit niet te leiden, nu de aard en de ernst van het bewezenverklaarde feit, gezien de overige bewezenverklaarde – gelijkwaardige – gedragingen waarmee dit feit is gepaard gegaan, ook na weglating van dit onderdeel niet worden aangetast.

Het middel komt met motiveringsklachten op tegen het ten laste van de verdachte in zaak A onder 1 bewezenverklaarde feit. Het klaagt onder meer dat uit de bewijsmiddelen niet volgt dat, zoals bewezenverklaard, de verdachte en/of zijn mededader een vuurwapen, althans een sterk op een vuurwapen gelijkend voorwerp, op klanten en medewerkers van Aldi heeft gericht.

Het middel klaagt terecht dat uit de bewijsvoering van het hof met betrekking tot het in zaak A onder 1 bewezenverklaarde feit, niet volgt dat ‘de verdachte en/of zijn mededader (...) een vuurwapen, althans een sterk op een vuurwapen gelijkend voorwerp, op klanten en medewerkers van Aldi heeft gericht’. Tot cassatie behoeft dit niet te leiden, nu de aard en de ernst van het bewezenverklaarde feit, gezien de overige bewezenverklaarde – gelijkwaardige – gedragingen waarmee dit feit is gepaard gegaan, ook na weglating van dit onderdeel niet worden aangetast. De omstandigheid dat het hof dit onderdeel van de bewezenverklaring bij de strafoplegging heeft betrokken, leidt niet tot een ander oordeel. Uit de overwegingen met betrekking tot de strafoplegging blijkt immers niet dat het hof aan dit onderdeel een afzonderlijke strafverzwarende betekenis heeft gegeven naast zijn – aan de bewijsmiddelen ontleende – oordeel dat de verdachte en zijn mededader ‘een zeer bedreigende [en] angstaanjagende situatie [hebben] gecreëerd voor de aanwezigen en in het bijzonder voor de medewerker van het geldtransportbedrijf’.

Het middel klaagt dat de redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 lid 1 EVRM in de cassatiefase is overschreden omdat de stukken te laat door het hof zijn ingezonden.

Het middel is gegrond. Voorts doet de Hoge Raad in deze zaak waarin de verdachte zich in voorlopige hechtenis bevindt, uitspraak nadat meer dan zestien maanden zijn verstreken na het instellen van het cassatieberoep. Een en ander brengt mee dat de redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 lid 1 EVRM is overschreden. Dit moet leiden tot vermindering van de aan de verdachte opgelegde gevangenisstraf van zes jaren en zes maanden.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak, maar uitsluitend wat betreft de duur van de opgelegde gevangenisstraf, vermindert deze in die zin dat deze zes jaren en vier maanden beloopt en verwerpt het beroep voor het overige.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3053

Zaaknummer: 13/02949

Wetsartikelen: 317 Sr

RECHTSPRAAK

De door het hof in aanmerking genomen omstandigheden zouden tot het oordeel kunnen leiden dat verdachte ‘zeer, althans aanmerkelijk, onvoorzichtig en/of onoplettend’ heeft gereden, maar zij zijn niet zonder meer toereikend voor het oordeel van het hof dat de verdachte ‘roekeloos’ heeft gereden.

Het middel richt zich tegen het oordeel van het hof dat sprake is van schuld in de zin van roekeloosheid.

Ingevolge bestendige rechtspraak kan in cassatie slechts worden onderzocht of de schuld aan een verkeersongeval in de zin van artikel 6 WVV 1994 uit de gebezigde bewijsmiddelen kan worden afgeleid. Daarbij komt het aan op het geheel van de gedragingen van de verdachte, de aard en de ernst daarvan en de overige omstandigheden van het geval. Voorts verdient opmerking dat niet reeds uit de ernst van de gevolgen van verkeersgedrag dat in strijd is met één of meer wettelijke gedragsregels in het verkeer, kan worden afgeleid dat sprake is van schuld in vorenbedoelde zin.

Voor de schuldvorm ‘roekeloosheid’ geldt op zichzelf hetzelfde, zij het dat daarbij moet worden betrokken dat deze roekeloosheid in de wetsgeschiedenis als ‘de zwaarste vorm van het culpose delict’ wordt aangemerkt die tot onder meer een verdubbeling van het maximum van de op te leggen vrijheidsstraf heeft geleid. Mede met het oog op het strafverhogende effect van dit bestanddeel moeten daarom aan de vaststelling dat sprake is van roekeloosheid, dus de zwaarste vorm van schuld, bepaaldelijk eisen worden gesteld en dient de rechter in voorkomende gevallen daaraan in zijn motivering van de bewezenverklaring nadere aandacht te geven. Dat geldt ook in de gevallen waarin de roekeloosheid in de kern bestaat uit de in artikel 175 lid 3 WVV 1994 omschreven gedragingen, nu die gedragingen grond vormen voor een verdere verhoging van het ingevolge artikel 175 lid 2 WVV 1994 voor roekeloosheid geldende strafmaximum.

Het voorgaande brengt mee dat de vraag of in een concreet geval sprake is van roekeloosheid in de zin van artikel 175 lid 2 WVV 1994 een beoordeling vergt van de specifieke

omstandigheden van dat geval. Bij de toetsing in cassatie van beslissingen in concrete gevallen kan een rol spelen of de rechter zijn oordeel dat sprake is van roekeloosheid in de zin van artikel 175 lid 2 WvW 1994, heeft voorzien van een nadere motivering die recht doet aan het bijzondere karakter van roekeloosheid. Van roekeloosheid als zwaarste, aan opzet grenzende, schuldvorm zal immers slechts in uitzonderlijke gevallen sprake zijn. Daarbij verdient opmerking dat ‘roekeloosheid’ in de zin van de wet een specifieke betekenis heeft die niet noodzakelijkerwijs samenvalt met wat in het normale spraakgebruik onder ‘roekeloos’ – in de betekenis van ‘onberaden’ – wordt verstaan.

Om tot het oordeel te kunnen komen dat in een concreet geval sprake is van roekeloosheid in de zin van artikel 175 lid 2 WvW 1994, zal de rechter zodanige feiten en omstandigheden moeten vaststellen dat daaruit is af te leiden dat door de buitengewoon onvoorzichtige gedraging van de verdachte een zeer ernstig gevaar in het leven is geroepen, alsmede dat de verdachte zich daarvan bewust was, althans had moeten zijn.

Uit hetgeen hiervoor is overwogen vloeit voort dat in dit verband doorgaans niet volstaat de enkele vaststelling dat de verdachte zich heeft schuldig gemaakt aan één of meer in artikel 175 lid 3 WvW 1994 genoemde, zelfstandig tot verhoging van het wettelijk strafmaximum leidende gedragingen. (Vgl. HR 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:960, NJ 2014/25.)

In het licht van het voorgaande schiet de bewijsvoering van het hof tekort. De door het hof blijkens de nadere bewijsoverweging in het bijzonder in aanmerking genomen omstandigheden – kort gezegd dat de verdachte, die ter plaatse bekend is, een oversteekplaats voor (brom)fietsers met een toenemende snelheid van uiteindelijk ongeveer 90 kilometer per uur is opgereden waar slechts 50 kilometer per uur was toegestaan, aldaar een van rechts komende bestuurster van een bromfiets heeft aangereden, terwijl zijn zicht op die oversteekplaats door een op de rechter rijstrook stilstaande personenauto werd belemmerd, het voor hem geldende verkeerslicht op rood stond en hij onder invloed was van alcoholhoudende drank – zouden toereikend kunnen zijn voor het oordeel dat de verdachte zoals eveneens is tenlastegelegd ‘zeer, althans aanmerkelijk, onvoorzichtig en/of onoplettend’ heeft gereden onder een van de in artikel 175 lid 3 WvW 1994 tot strafverhoging leidende omstandigheden, maar zij zijn niet zonder meer toereikend voor het oordeel van het hof dat de verdachte ‘roekeloos’ in de zin van artikel 6 WvW 1994 in verbinding met artikel 175 lid 2 WvW 1994 heeft gereden.

Het middel is gegrond.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak en wijst de zaak terug naar het Gerechtshof 's-Hertogenbosch, opdat de zaak op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en

afgedaan.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3045

Zaaknummer: 13/01941

Wetsartikelen: 6 WVV 1994 en 175 WVV 1994

RECHTSPRAAK

In de overwegingen heeft het hof als zijn oordeel tot uitdrukking gebracht dat in beginsel ervan mag worden uitgegaan dat degene die doende is een door hem gehuurde woonruimte op te (laten) knappen en in te richten, wetenschap heeft van hetgeen zich in die woning bevindt. Die ervaringsregel heeft het hof tot uitgangspunt kunnen nemen.

Het middel klaagt in de kern over de motivering van de bewezenverklaring.

In de hiervoor weergegeven overwegingen heeft het hof als zijn oordeel tot uitdrukking gebracht dat in beginsel ervan mag worden uitgegaan dat degene die doende is een door hem gehuurde woonruimte op te (laten) knappen en in te richten, wetenschap heeft van hetgeen zich in die woning bevindt. Die ervaringsregel heeft het hof tot uitgangspunt kunnen nemen. Hetgeen door en namens de verdachte is betoogd strekt ertoe, dat daarover in het onderhavige geval anders moet worden gedacht. Daartoe is aangevoerd dat de verdachte een aantal Bulgaren opdracht had gegeven zijn woning op te knappen, dat hij hun de sleutel van zijn woning had gegeven, dat hij kort nadien in een psychose is geraakt en als gevolg daarvan een aantal maanden niet meer in zijn woning is geweest en dat de Bulgaren gedurende hun tewerkstelling in de woning een hennepkwekerij hebben gevestigd. Mede gelet op hetgeen omtrent de in de woning aangetroffen goederen en de hennepplanten is vastgesteld, is het oordeel van het Hof dat niet aannemelijk is dat de Bulgaren in die tijd een hennepkwekerij hebben gevestigd, niet onbegrijpelijk. Dat oordeel leent zich niet voor verdere toetsing in cassatie. Op grond van dit een en ander heeft het hof kunnen oordelen dat de verdachte in de bewezenverklarde periode opzettelijk 109 hennepplanten aanwezig heeft gehad. De bewezenverklaring is toereikend gemotiveerd.

Het middel is tevergeefs voorgesteld.

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3056

Zaaknummer: 13/03005

Wetsartikelen: 3 OW en 11 OW

RECHTSPRAAK

De stelling dat er eventuele gebreken aan de dagvaarding of oproeping kleefden in eerste aanleg en hoger beroep zou uitsluitend kunnen leiden tot nietigheid van de dagvaarding of oproeping, maar niet tot een herziening als bedoeld in artikel 457 Sv.

Als grondslag voor een herziening kan, voor zover hier van belang, krachtens artikel 457 lid 1 aanhef en onder c Sv slechts dienen een door bescheiden gestaafd gegeven dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat het ernstige vermoeden wekt dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling.

Hetgeen in de aanvraag wordt aangevoerd, berust naar de kern genomen op de stelling dat er gebreken kleven aan de wijze waarop de aanvrager is gedagvaard en/of is opgeroepen voor de terechtzittingen in eerste aanleg en in hoger beroep. Dergelijke gebreken, indien feitelijk juist, hadden echter uitsluitend kunnen leiden tot nietigverklaring van bedoelde dagvaarding onderscheidenlijk oproeping maar niet tot een van de in artikel 457 lid 1 aanhef en onder c Sv genoemde beslissingen.

Het in de aanvraag gestelde behelst niets wat kan worden aangemerkt als een beroep op een gegeven als onder 3.1 vermeld. De aanvraag kan daarom gelet – gelet op artikel 460 lid 2 Sv en artikel 465 lid 1 Sv – niet worden ontvangen.

De Hoge Raad verklaart de aanvraag tot herziening niet-ontvankelijk.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3049

Zaaknummer: 14/03048

Wetsartikelen: 457 Sv

RECHTSPRAAK

Het ligt op de weg van de rechter om in de tekst van een tenlastelegging voorkomende misslagen te verbeteren, mits verdachte daardoor niet in zijn verdediging wordt geschaad. Zo'n verbetering is niet een wijziging in de zin van artikel 313 Sv, maar slechts een vaststelling van de juiste inhoud van de tenlastelegging waarvoor geen medewerking van het OM of verdachte is vereist.

Het middel klaagt dat het hof met betrekking tot het onder 10 tenlastegelegde de grondslag van de tenlastelegging heeft verlaten.

De tenlastelegging onder 10 primair is toegesneden op handelen in strijd met artikel 42obis lid 1 aanhef en onder a Sr en artikel 42oter Sr. De tenlastelegging onder 10 subsidiair is toegesneden op handelen in strijd met artikel 42obis lid 1 aanhef en onder a Sr, onderscheidenlijk artikel 42oquater lid 1 aanhef en onder a Sr.

Het ligt op de weg van de rechter om in de tekst van een tenlastelegging voorkomende misslagen te verbeteren, mits de verdachte daardoor in zijn verdediging niet wordt geschaad. Zo een verbetering is niet een wijziging van de tenlastelegging in de zin van artikel 313 Sv, maar slechts een vaststelling van de juiste inhoud van de tenlastelegging waarvoor geen medewerking van het Openbaar Ministerie of van de verdachte is vereist (vgl. HR 30 september 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD3662, NJ 2009/494).

De toevoeging aan de tenlastelegging van – kort gezegd – aan artikel 42obis lid 1 aanhef en onder b Sr onderscheidenlijk artikel 42oquater lid 1 aanhef en onder b Sr ontleende bestanddelen kan echter niet als het herstel van een misslag in de hiervoor bedoelde zin worden gezien, maar levert een wijziging van de tenlastelegging op die slechts op de voet van de artikel 313 en 314 Sv kon plaatsvinden.

Het middel is terecht voorgesteld.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak maar uitsluitend wat betreft de beslissingen ter zake van het onder 10 tenlastegelegde en de strafoplegging, wijst de zaak terug de zaak

naar het Gerechtshof Amsterdam, opdat de zaak in zoverre op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan en verwerpt het beroep voor het overige.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3047

Zaaknummer: 14/00238

Wetsartikelen: 313 Sv en 314 Sv

RECHTSPRAAK

Het oordeel van het hof dat sprake is van roekeloosheid steunt uitsluitend op de vaststelling ‘dat de verdachte met een wapen dat hij niet kende, zonder zich er deugdelijk van te vergewissen dat het wapen niet was doorgeladen, heeft gericht op het hoofd van het slachtoffer en vervolgens de trekker van het vuurwapen heeft overgehaald’. Die samenvattende vaststelling is niet zonder meer begrijpelijk in het licht van hetgeen het hof omtrent de feitelijke toedracht heeft vastgesteld.

Advocaat-generaal T.N.B.M. Spronken heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

De middelen richten zich onder meer tegen het oordeel van het hof dat sprake is van schuld in de zin van roekeloosheid.

De tenlastelegging onder 1 subsidiair is toegesneden op artikel 307 Sr. De in de tenlastelegging en bewezenverklaring voorkomende term ‘roekeloos’ moet derhalve geacht worden aldaar te zijn gebezigd in dezelfde betekenis als daaraan toekomt in artikel 307 lid 2 Sr.

Zoals de Hoge Raad in onder meer zijn arrest van 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:960, NJ 2014/25 heeft overwogen met betrekking tot artikel 175 lid 2 aanhef en onder a WvW 1994, geldt voor de schuldvorm ‘roekeloosheid’ dat in cassatie slechts kan worden onderzocht of uit de gebezigde bewijsvoering kan worden afgeleid dat daarvan sprake is, waarbij het aankomt op het geheel van de gedragingen van de verdachte, de aard en de ernst daarvan en de overige omstandigheden van het geval. Bij die beoordeling moet worden betrokken dat deze roekeloosheid in de wetsgeschiedenis als ‘de zwaarste vorm van het culpose delict’ wordt aangemerkt die tot onder meer een verdubbeling van het maximum van de op te leggen vrijheidsstraf heeft geleid. Mede met het oog op het strafverhogende effect van dit bestanddeel moeten daarom aan de vaststelling dat sprake is van roekeloosheid, dus de zwaarste vorm van schuld, bepaaldelijk eisen worden gesteld en dient de rechter in voorkomende gevallen daaraan in zijn motivering van de bewezenverklaring nadere aandacht te geven.

Bij de toetsing in cassatie van beslissingen in concrete gevallen kan een rol spelen of de

rechter zijn oordeel dat sprake is van roekeloosheid heeft voorzien van een nadere motivering die recht doet aan het bijzondere karakter van roekeloosheid. Van roekeloosheid als zwaarste, aan opzet grenzende, schuldvorm zal immers slechts in uitzonderlijke gevallen sprake zijn. Daarbij verdient opmerking dat ‘roekeloosheid’ in de zin van de wet een specifieke betekenis heeft die niet noodzakelijkerwijs samenvalt met wat in het normale spraakgebruik onder ‘roekeloos’ – in de betekenis van ‘onberaden’ – wordt verstaan.

Om tot het oordeel te kunnen komen dat in een concreet geval sprake is van roekeloosheid zal de rechter zodanige feiten en omstandigheden moeten vaststellen dat daaruit is af te leiden dat door de buitengewoon onvoorzichtige gedraging van de verdachte een zeer ernstig gevaar in het leven is geroepen, alsmede dat de verdachte zich daarvan bewust was, althans had moeten zijn.

Het hof heeft zijn oordeel dat te dezen sprake is van roekeloosheid uitsluitend doen steunen op zijn samenvattende vaststelling ‘dat de verdachte met een wapen dat hij niet kende, zonder zich er deugdelijk van te vergewissen dat het wapen niet was doorgeladen, heeft gericht op het hoofd van het slachtoffer en vervolgens de trekker van het vuurwapen heeft overgehaald’. Die samenvattende vaststelling is niet zonder meer begrijpelijk in het licht van hetgeen het hof omtrent de feitelijke toedracht heeft vastgesteld, te weten:

‘Het slachtoffer heeft op enig moment zijn vuurwapen te voorschijn gehaald. Het slachtoffer richtte op een gegeven moment het wapen op de verdachte en haalde de trekker over. De verdachte pakte het wapen van het slachtoffer af. De verdachte heeft het wapen op enig moment teruggegeven aan het slachtoffer. Het slachtoffer heeft vervolgens de patroonhouder uit het wapen gehaald. Het slachtoffer richtte een paar keer op de verdachte en haalde de trekker over. De verdachte heeft het wapen opnieuw afgepakt, vervolgens op zijn beurt op het slachtoffer gericht en tegen hem gezegd “Hoe voelt dat nou?”. De verdachte heeft zonder zich te vergewissen of het wapen doorgeladen was een aantal keren de trekker van het wapen overgehaald terwijl hij het wapen had gericht op de muren. Er ging toen geen schot af. De verdachte heeft vervolgens het wapen gericht op het slachtoffer en de trekker overgehaald. Het wapen ging toen wel af en het slachtoffer werd dodelijk geraakt door de afgevuurde kogel.’

alsmede:

‘De verdachte verkeerde in de veronderstelling dat het wapen niet was geladen op het moment dat hij het op het slachtoffer richtte en de trekker overhaalde, zoals hij - en ook het slachtoffer - daarvoor ook al een aantal maal had gedaan zonder dat daarbij een kogel werd afgevuurd.’

In het bijzonder is niet begrijpelijk welke betekenis het hof bij die samenvatting heeft toegekend aan zijn vaststellingen dat – voorafgaand aan het fatale schot – het slachtoffer in

het bijzijn van de verdachte de patroonhouder uit het wapen heeft verwijderd en dat zowel het slachtoffer als de verdachte nadien diverse malen de trekker hebben overgehaald zonder dat het wapen afging.

De middelen zijn terecht voorgesteld.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak en wijst de zaak terug naar het Gerechtshof Den Haag, opdat de zaak op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3057

Zaaknummer: 13/02341

Wetsartikelen: 307 Sr

RECHTSPRAAK

Artikel 68 Sr heeft betrekking op onherroepelijke uitspraken en dus is het OM terecht ontvankelijk verklaard in de vervolging. De uitspraak van de kantonrechter was nog niet onherroepelijk ten tijde van het arrest van het hof in de onderhavige strafzaak.

Het middel klaagt dat artikel 68 Sr is geschonden op de grond dat de verdachte ter zake van hetzelfde feit reeds onherroepelijk is veroordeeld.

Voor zover het middel betoogt dat het hof op grond van artikel 68 Sr het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk had moeten verklaren in zijn vervolging, miskent het dat artikel 68 Sr betrekking heeft op onherroepelijke uitspraken. De uitspraak van de kantonrechter van 8 augustus 2012 was nog niet onherroepelijk ten tijde van het arrest van het hof in de onderhavige strafzaak. Dat die uitspraak nadien onherroepelijk is geworden, zou aanleiding kunnen zijn tot het aanvragen van herziening van die uitspraak.

Voorts moet worden vooropgesteld dat ingevolge het systeem van de in het Wetboek van Strafvordering vervatte regeling betreffende de procesgang in beginsel de regel geldt dat, vóórdat op de grondslag van een inleidende dagvaarding onherroepelijk is beslist, de officier van justitie zich behoort te onthouden van het doen uitgaan van een tweede dagvaarding ter zake van hetzelfde feit. Ingevolge artikel 258 lid 1 Sv neemt het rechtsgeding immers een aanvang zodra de officier van justitie de inleidende dagvaarding doet uitgaan en het zou niet stroken met dit systeem indien de verdachte ter zake van hetzelfde feit andermaal zou worden vervolgd zolang op de eerste dagvaarding nog niet onherroepelijk is beslist (vgl. HR 7 mei 1985, *NJ* 1985/842, r.o. 5.2.1).

Voor zover het middel berust op de opvatting dat de officier van justitie in de onderhavige strafzaak niet-ontvankelijk moet worden verklaard in de vervolging op de grond dat hij de verdachte voor hetzelfde feit tweemaal heeft gedagvaard, miskent het dat de dagvaarding in de onderhavige strafzaak is uitgebracht vóór de dagvaarding in de andere strafzaak.

Opmerking verdient nog dat de onderhavige zaak verschilt van de zaak die aan de orde was in HR 14 februari 1995, *ECLI:NL:HR:1995:ZC9966*, *NJ* 1995/406, doordat in die zaak – kort gezegd

– zowel de verdachte als de politierechter ter terechtzitting door het Openbaar Ministerie verkeerd waren ingelicht over de intrekking van de tweede dagvaarding.

Het middel is tevergeefs voorgesteld.

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3043

Zaaknummer: 13/02180

Wetsartikelen: 68 Sr

RECHTSPRAAK

Het feit dat de ongewenstverklaring van verdachte bij beschikking van 1 april 2014 is opgeheven levert het ernstig vermoeden op dat de politierechter, ware hij daarmee bekend geweest, de aanvrager van het hem ten laste gelegde zou hebben vrijgesproken. De aanvraag tot herziening is derhalve gegrond.

De aanvraag berust op de stelling dat sprake is van een gegeven als bedoeld in artikel 457 lid 1 aanhef en onder c Sv. In de aanvraag wordt daartoe aangevoerd dat de beschikking van de minister voor Immigratie en Asiel van 1 augustus 2011 waarbij de aanvrager op de voet van artikel 67 Vreemdelingenwet 2000 ongewenst is verklaard, door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie bij beschikking van 1 april 2014 per 1 augustus 2011 is opgeheven.

De minister voor Immigratie en Asiel heeft de aanvrager bij beschikking van 1 augustus 2011 op grond van artikel 67 Vreemdelingenwet 2000 tot ongewenste vreemdeling verklaard. De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie heeft bij beschikking van 1 april 2014 voornoemde beschikking van de minister voor Immigratie en Asiel (de ongewenstverklaring van de aanvrager) opgeheven per 1 augustus 2011.

Een en ander levert het ernstig vermoeden op dat de politierechter, ware deze met de beschikking van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 1 april 2014 bekend geweest, de aanvrager van het hem tenlastegelegde zou hebben vrijgesproken.

De Hoge Raad verklaart de aanvraag tot herziening gegrond, beveelt voor zover nodig de opschorting of schorsing van de tenuitvoerlegging van voormeld vonnis van de politierechter en verwijst de zaak naar het Gerechtshof Amsterdam, opdat de zaak op de voet van artikel 472 lid 2 Sv opnieuw zal worden berecht en afgedaan.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3050

Zaaknummer: 14/02360

Wetsartikelen: 457 Sv

RECHTSPRAAK

Het oordeel van het hof dat de geldbedragen die verdachte en zijn mededaders in het kader van het bedrijf van betaaldienstverlener zonder vergunning hebben verworven en/of voorhanden hebben gehad en/of hebben overgedragen ‘daarmee’ van misdrijf afkomstig zijn, getuigt van een onjuiste rechtsopvatting.

Het middel klaagt dat het hof het onder 1 bewezenverklaarde ten onrechte heeft gekwalificeerd als witwassen.

Het oordeel van het hof dat de geldbedragen die verdachte en zijn mededaders in het kader van het bedrijf van betaaldienstverlener zonder vergunning hebben verworven en/of voorhanden hebben gehad en/of hebben overgedragen ‘daarmee’ van misdrijf afkomstig zijn, getuigt van een onjuiste rechtsopvatting. Vermogensbestanddelen kunnen immers in beginsel slechts worden aangemerkt als ‘afkomstig (...) uit enig misdrijf’ in de zin van de artikel 42obis en 42oquater Sr indien zij afkomstig zijn van een misdrijf gepleegd voorafgaand aan het verwerven en/of voorhanden hebben en/of het overdragen daarvan, terwijl de bewezenverklaring kennelijk niet ziet op de mogelijke opbrengst of verdiensten van het zonder vergunning in het kader van het bedrijf van betaaldienstverlener handelen met betrekking tot gelden.

Voor zover het middel hierover beoogt te klagen, is het terecht voorgesteld.

De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak, voor zover aan zijn oordeel onderworpen en wijst de zaak terug naar het Gerechtshof Amsterdam, opdat de zaak op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 28-10-2014

ECLI: ECLI:NL:HR:2014:3044

Zaaknummer: 13/01269

Wetsartikelen: 42obis Sr en 42oquater Sr

ANNOTATIE

Grenzen getuigenbewijs vervagen bij voortbouwend appèl

mr. J.H.J. Verbaan

1. Inleiding

De Hoge Raad nuanceert in deze uitspraak de Grenzen getuigenbewijs-regeling voor zover het gaat om het voortbouwend appèl. In het onderhavige geval is sprake van een van de situaties genoemd in het arrest *Grenzen getuigenbewijs* (ECLI:NL:HR:1994:AB7528, r.o. 6.3.3). Het betreft de door de Hoge Raad in dat arrest onder ii. genoemde situatie, te weten: een situatie waarin de in een proces-verbaal opgenomen verklaring van de getuige het enige bewijsmiddel is waaruit verdachtes betrokkenheid bij het tenlastegelegde feit rechtstreeks blijkt en die getuige later tegenover een rechter, in dit geval de rechter-commissaris, op die verklaring terugkomt, althans op essentiële onderdelen andersluidend verklaart. Uit de feiten die het hof heeft vastgesteld blijkt namelijk dat de door het slachtoffer bij de politie afgelegde verklaringen bij de rechter-commissaris op essentiële punten zijn gewijzigd. Het hof heeft toch de bij de politie afgelegde verklaring voor het bewijs gebezigd en daarover overwogen dat het die verklaring geloofwaardiger acht dan de door het slachtoffer later bij de rechter-commissaris afgelegde verklaring. Dat die eerste verklaring geloofwaardiger wordt geacht, wordt onderbouwd enerzijds met de vaststelling dat het contact tussen de verdachte en het slachtoffer is hersteld en anderzijds met de vaststelling dat het letsel dat bij het slachtoffer is geconstateerd beter past bij de eerder afgelegde verklaring.

2. Wet stroomlijnen hoger beroep

Sinds de zogenoemde *Grenzen getuigenbewijs*-uitspraak van de Hoge Raad in 1994 is de wetgeving met betrekking tot het hoger beroep gewijzigd. De Wet stroomlijnen hoger beroep (*Stb.* 2006, 470) stelt de bezwaren die door de verdediging en het Openbaar Ministerie worden ingebracht tegen het vonnis, in eerste aanleg gewezen centraal. Daaraan lag de gedachte ten grondslag dat de behandeling van de zaak zich in tweede instantie concentreert op de geschilpunten die door procesdeelnemers zijn kenbaar gemaakt (*Kamerstukken II* 2005/06, 30320, nr. 3, p. 8). De rechter in tweede aanleg hoeft aan de overige onderdelen geen

aandacht te besteden mits hij niet uit hoofde van eigen verantwoordelijkheid voor de juiste beoordeling van de formele en materiële vragen bepaalde onderdelen toch aan de orde wil stellen. In de onderhavige zaak komt juist het aspect van het 'uit hoofde van eigen verantwoordelijkheid' aan de orde stellen van die onderdelen aan bod.

3. De Hoge Raad nuanceert de dwingende inhoud van het 'noodzaakcriterium' artikel 315 Sv

De Hoge Raad stelt dat het hof heeft vastgesteld dat sprake is van een situatie waarin een getuige de verklaring ten overstaan van de politie afgelegd op essentiële, de verdachte ontlastende, punten heeft gewijzigd. Ondanks dat ook andere bewijsmiddelen voorhanden zijn waaruit betrokkenheid van de verdachte bij het tenlastegelegde bewijs blijkt, stelt de Hoge Raad de onderhavige situatie expliciet op één lijn met de *Grenzen getuigenbewijs*-situatie, zo blijkt uit de zinsnede: '(...), moet de onderhavige zaak niettemin met zodanige situatie op één lijn worden gesteld' (ECLI:NL:HR:2014:2775, r.o. 3.7). Het andere bewijsmiddel, de verklaring van een getuige, was immers gebaseerd op datgene wat het slachtoffer, anders gezegd: getuige die de sleutelrol vervulde, aan die getuige heeft medegedeeld. Vervolgens stelt de Hoge Raad dat in het onderhavige geval het gebruik van de verklaring niet van een onjuiste opvatting getuigt en niet onbegrijpelijk is mede gelet op de aard van het voortbouwend appèl. Daaraan wordt de vaststelling dat zowel verdachte als zijn raadvrouw op de zitting aanwezig waren en niet hebben verzocht om de getuige op de zitting te doen horen, toegevoegd.

4. Een vervaging van de grenzen van het getuigenbewijs

Met deze uitspraak lijkt de Hoge Raad af te wijken van de tot nu toe gangbare praktijk. Dat de verdediging heeft afgezien van het verzoek tot het horen van het slachtoffer, de getuige die een sleutelrol vervulde in de onderhavige zaak, lijkt niet verbazingwekkend: haar later afgelegde verklaring was voor de verdachte aanzienlijk minder belastend! Het ware minder verbazingwekkend geweest als het Openbaar Ministerie de getuige op de zitting had willen ondervragen over haar tweede, op essentiële punten gewijzigde, verklaring. De getuige is echter niet verhoord op het onderzoek ter zitting. Volgens staande jurisprudentie zou dat betekenen dat het hof (indien het eventueel had willen uitkomen op een veroordeling) gebruik had moeten maken van zijn bevoegdheid neergelegd in het bepaalde in artikel 315 Sv om de verdachte op grond van het noodzaakcriterium ambtshalve te horen. Dat daar geen gebruik van is gemaakt, wordt echter niet afgekeurd door de Hoge Raad, waarbij wordt gewezen op het feit dat met de invoering van het 'voortbouwend appèl', het aan de partijen is om aan te voeren tegen welke punten van het vonnis in eerste aanleg zij bezwaar hebben. Het is dan aan het hof om zich op die punten te concentreren en op hetgeen overigens nodig is. Onder de tot nu toe geldende jurisprudentie zou het oproepen van deze getuige, aangezien

deze niet is opgeroepen door een van de partijen, vallen onder het onderdeel 'en op hetgeen overigens nodig is' (zoals neergelegd in artikel 415 lid 2 Sv), maar dat heeft het hof bewust niet gedaan onder overweging dat de eerder afgelegde verklaring betrouwbaarder wordt geacht. De Hoge Raad lijkt met deze keuze een sterkere nadruk te gaan leggen op de verantwoordelijkheid van partijen om tegen het vonnis in eerste aanleg bezwaren aan te voeren. Door deze uitspraak is het hof, mits het dat op een juiste wijze motiveert, niet meer gehouden een getuige op te roepen indien de verdediging niet om het oproepen van die getuige heeft verzocht. Dat geldt ook als de getuige zijn verklaring heeft ingetrokken of op essentiële punten heeft gewijzigd.

5. Europees houdbaar?

Deze nuancering lijkt geen schending op te leveren van artikel 6 EVRM voor zover het gaat om het horen van getuigen. Het EHRM hanteert als uitgangspunt het criterium dat de verdediging een '*adequate and proper opportunity*' moet zijn geboden '*to challenge and question the witness*' (*Kostovski vs. Nederland, NJ 1990, 245, par. 41*). Die gelegenheid moet worden geboden '*either at the time the witness was making his statement or at some later stage of the proceedings*' (*Unterpertinger, NJ 1988, 745*). Die gelegenheid is in het onderhavige geval dus bij de rechter-commissaris geweest: het staat de rechter vrij de verklaring van de getuige anders te waarderen. De vraag blijft wel bestaan of de verdediging hier rekening mee had kunnen en moeten houden. Blijkens de staande jurisprudentie was de houding van de verdediging een juiste: de verklaring afgelegd bij de politie kon zonder dat de getuige zou zijn opgeroepen niet worden gebruikt voor het bewijs. Dat de Hoge Raad een andere uitleg naar aanleiding van de Wet stroomlijnen hoger beroep rechtvaardigt, kan als verrassend voor de verdediging worden beschouwd. Zo bezien blijft het nog maar de vraag of in dit geval de procedure '*as a whole*' als *fair*, bedoeld in artikel 6 EVRM, zal worden aangemerkt door Straatsburg. (Het EHRM oordeelt niet over de concrete wijze waarop getuigenverklaringen voor het bewijs worden gebezigd maar over de gehele procedure: zie *Teixeira de Castro vs. Portugal*, 9 juni 1998, nr. 44/1997/828/1034, par 34.)